

- відмінності в оцінці притаманних працівникам ДАІ МВС України професійно важливих особливостей особистості представниками різних вікових груп населення обумовлене, на нашу думку, змінами, що відбувалися в державі останні 20 років. Особистість респондентів віком 46-55 років та віком більше 55 років формувалася коли суспільству були притаманні інші соціальні норми, а ніж існуючі зараз. Це покоління людей виховувалося на інших цінностях та моральних нормах. Формування особистості респондентів віком 18-45 років проходило в період, коли відбулася девальвація навіть тих моральних норм, на яких, попри все, трималася колишня держава. Стали втрачатися повсякденні звички і почуття, повага до людей похилого віку, довіра до правоохоронних органів. На цьому тлі стали розвиватися інші ціннісні орієнтації та моральні норми сьогодення. На нашу думку, це є одна з головних причин що наклала відбиток на оцінюванні респондентами психологічних особливостей працівників ДАІ МВС України;

- відмінності в оцінці власного «образу-Я» правоохоронцями та зовнішньої оцінці «образу працівника ДАІ» представниками різних верст населення є результатом існуючого міжду працівника міліції в суспільстві. Високі вимоги пересічних громадян до психологічних особливостей працівника підрозділу ДАІ МВС України спричинене бажанням бачити в його особі людину, що спроможна встановлювати партнерські відносини з населенням.

Зазначене дозволяє стверджувати, що налагодження зв'язків з населенням та формування позитивного іміджу працівників ОВС повинно стати, на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, пріоритетним напрямком реформування діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Рибалка В.В. Психологія праці особистості: [навчально-методичний посібник]. – К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2005. – 60с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Лузанова Г.О.,

ад'юнк特 кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ

Актуальність даної проблематики визначається тим, що психологічна наука володіє багаточисельними експериментальними даними та конкретними методами дослідження, які можуть бути застосовані для вирішення питань, що виникають в процесі розслідування та судового розгляду кримінальних справ.

За останнє десятиліття спостерігаються суттєві зміни в оцінці ролі та значення судово-психологічної експертизи. У зв'язку з цим, найбільш актуальними стали проблеми власне теорії судово-психологічної експертизи, визначення її методологічних принципів, розробка методів експертного дослідження, формування відповідних навичок у експертів-психологів щодо сприяння слідчій та судовій практиці.

У теперішній час актуальними є те, що перебіг кримінально-процесуальної реформи викликає на практиці низку питань, що потребують свого належного розв'язання, і не в останню чергу це стосується функціонування такого важливого інституту кримінального судочинства як призначення та проведення судово-психологічної експертизи.

Отже, призначення судово-психологічної експертизи віднесено на розсуд слідчого або суду, що приймають рішення з огляду на конкретні обставини справи. Експертиза провадиться в період розслідування чи судового розгляду справи на підставі відповідного процесуального рішення: постанови слідчого

(судді) чи ухвали суду. Призначення експертизи є процесуальною дією, а відтак, її провадження можливе лише за порушеною кримінальною справою. Судово-психологічна експертиза призначається в тих випадках, коли для вирішення певних питань необхідні спеціальні знання в галузі психології [1, с. 164]. Слід зазначити, що спеціальними є ті знання, які виходять за межі загальноосвітньої підготовки та життєвого досвіду, ними володіє більш-менш вузьке коло осіб.

Спеціальні знання набуваються у результаті особливої підготовки, формування професійних навичок та умінь [2, с. 76].

Як зазначено в ст. 75 чинного КПК України, експертиза призначається у випадках, коли для вирішення певних питань при провадженні в справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання. Також слід зазначити, що кримінально-процесуальний закон регламентує обов'язкове призначення експертизи, що передбачено в ст. 76 КПК України. Отже, КПК України у статтях 71, 75-77, 130, 196, 433 визначає підстави та порядок проведення експертизи й оформлення висновку, як одного із засобів доказування у кримінальному процесі [3]. На нашу думку, беручи до уваги зміст ст.ст. 76 і 433 КПК України, слід визнати, що у деяких випадках існують підстави для обов'язкового призначення й судово-психологічної експертизи. Певним чином схожі позиції відображені й у новому Кримінальному процесуальному кодексі України, де визначені підстави призначення та проведення експертизи (стаття 242, 486 зазначеного Кодексу), порядок залучення експерта (стаття 243) тощо [4].

Слід зазначити, що хоча судово-психологічна експертиза й одержала законодавчу регламентацію, але широко не застосовується у наш час. Це пов'язано, передусім, з тим, що чимало практичних працівників недостатньо знайомі з можливостями і компетенцією даної експертизи, а також стримано ставляться до ініціативного розв'язання окремих організаційних питань. Крім того, у деяких практичних працівників виникають питання щодо відмінності судово-психіатричної експертизи від судово-психологічної, які термінологічно співзвучні. Має місце формулювання питань психологічного характеру перед судово-психіатричною експертизою, що примушує експертів-психіатрів виходити за межі своєї компетенції або відмовлятися від надання висновків. Не береться до уваги той факт, що психіатрія – галузь медичної науки, яка вивчає різноманітні форми і види патології психічної діяльності, хворобливих змін психіки [5, с. 17]. Натомість вивчення закономірностей психічного життя здорової людини не входить до кола проблем, які становлять предмет психіатрії. Підміна одного виду експертизи іншим призводить до появи легковажних, недостатньо аргументованих і некомпетентних висновків.

Не слід збувати, що судово-психологічна експертиза в кримінальному судочинстві часто виступає як ефективний, а в деяких випадках як єдиний засіб встановлення певних обставин розслідуваної справи. Нажаль, практично відсутні комплексні дослідження організації та обов'язкові випадки проведення судово-психологічних експертиз у межах розслідування кримінальних справ.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що необхідні зміни, що забезпечать підвищення рівня ефективності застосування судово-психологічної експертизи в процесі досудового розслідування, а це, у свою чергу, сприятиме якійсь побудові мотиваційної частини рішень, що приймаються безпосередньо слідчим.

Список використаних джерел:

1. Коновалова В. О. Юридична психологія: Підручник / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
2. Коченов М. М. Судебно-психологическая экспертиза // Судебные экспертизы / [отв. ред. Н. А. Селиванов]. – изд. 2-ге, доп. – М., 1989. – 208 с.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями станом на 1 січня 2007 р.). – Х.: «Одисей», 2007. – 264 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинний з 19 листопада 2012 року : (Офіційний текст). – К. : ПАЛІВОДА А.В., 2012. – 382 с.

5. Нор В. Т. Судбно-психологическая экспертиза в уголовном процессе : Учеб. пособие / В. Т. Нор, М. В. Костицкий. – К. : Вища школа, 1985. – 54 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДОЗРЮВАНОГО ЯК ЧИННИК ВИЗНАЧЕННЯ СЛІДЧИМ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ

Шмерецький Є.Є.,

здобувач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ *Кудерміна О.І.*

Згвалтування належить до числа тяжких насильницьких статевих злочинів та є найбільш поширеним їх видом. У частині 1 статті 152 КК України, що передбачає кримінальну відповідальність за згвалтування, стисло сформульовано поняття цього злочину. Законодавець під згвалтуванням розуміє статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрозу його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи [1, с. 312]. Розслідування зазначених злочинів пов'язана з низкою труднощів психологічної детермінації. Подолання їх можливе за умови плідного використання слідчим широкого спектру методів та прийомів психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності. Одним з чинників, що визначають структуру психологічного впливу слідчого виступає специфіка об'єкта впливу як конкретної соціальної одиниці (в нашому випадку підозрюваного у вчиненні згвалтування) – особливості мотивації, наявності інтелектуально-пізнавальних передумов для здійснення своїх прагнень, емоційно-вольові якості, знання та використання сталих стереотипів поведінки.

Сучасна кримінальна психологія має в своєму доробку окремі дослідження психологічних особливостей особистості злочинця, що скоює злочини сексуального характеру. Водночас, на нашу думку, найбільш вичерпна психологічна характеристика особистості злочинців зазначеної категорії відображена в класифікації Ю. М. Антоняна, В. П. Голубева, Ю. Н. Кудрякова [2]. Всі засуджені за згвалтування розподілені науковцями на три групи, а саме: особи, що мають порушення психосексуального розвитку; особи з яскравими характерологічними чи психопатологічними особливостями; особи з порушеннями між особистісного сприймання.

В основі виокремлення першої групи міститься положення про те, що кожна людина проходить певні етапи свого психосексуального розвитку. Якщо на якомусь етапі відбувається порушення такого розвитку, наприклад міжстатевих зв'язків, це може сприяти скоєнню суспільно небезпечних дій. В першій групі наявні чотири типи осіб, що скоюють згвалтування. До першого типу відносяться особи, які мають прагнення подолати психологічне домінування протилежної статі. Згвалтування чи його спроби здійснюються по відношенню до раніше незнайомих жінок, вік та зовнішність яких не має для злочинця суттєвого значення. Його поведінка – це форма «протесту», спроба отримати психологічне домінування та самоствердитися. Другий тип гвалтівників – це особи, які скоюють злочини відносно дівчаток до 6-ті років та жінок старше 60-ті. Мотивами даного роду злочинів виступають прояви афективних слідів, які збереглися в психіці злочинця в несвідомій формі. Зазначені сліди виступають результатами психотравмуючих ситуацій спілкування з конкретними дівчатками та жінками в дитячому віці. До третього типу можна віднести злочинців, які скоюють злочини по відношенню до дівчаток 6 – 14 років. Ці злочинці найчастіше діють обманливим шляхом та не